

sempre es va dir *Dertosa*, i consta per Avienus que *Tirice* era al Sud de les Goles de l'Ebre: ell es fixa en l'explicació que els navegants hi canviaven productes importants per cereals: i això s'hauria fet en els Alfacs; és clar que els cereals no es feien en els Alfacs, però són justament el producte del Maestrat,⁴ o sigui la rogalia de Tírig.

En fi, de tota manera és voler aclarir els ulls a l'evidència lingüística, no voler veure la identitat dels dos noms *Tirič* i *TIRICE*. La singular estructura del mot *tirič*, imposa ja la identificació; i no existeix altre ètomon concebible, romànic o no, ni se n'ha proposat altre.

Un interessant parònim és *Tirgo*, mun. de 840 habitants, a La Rioja, p. jud. Haro. Que sembla d'una variant *TIRICU*, amb desinència i quantitat diferent.

¹ Inexistent una pron. *tírč* suposada per gent de Val. (que no coneixen el Maestrat) en record de *Barig* mala grafia de *Bartx*. — ² En males condicions de llum; semblava llegir-se *Terit*, o podia ser *Teric*, o bé seria *Terij* tant aquí com en Jaume I. — ³ És que en general Avienus tendeix a posar els noms indígenes en plural, ajudant-hi potser la comoditat de la versificació: *Barcilones* 'Barcelona', *Hylactes*, *Blandas* (que generalment és *Blanda*). I és el que ha passat amb *RHODAS* > *Roses*, *EMPORIAS*, gr. *Ἐμπορία*. I abusava de les *y*, i de les *ch*, per tal de donar «color grec». — ⁴ D'aquí justament el nom de *Vall Traiguera* *VALLIS TRITICARIA* 'productora de *tritecum*' (blat). Veg. art. *Traiguera* (que és 10 k. NE. de Tírig).

Tiriran, V. T. (misc. ar.) *Tirmenet*, V. T. (misc. moss.) *Tirone*, V. *Bocona*

TIRS, El Pla de Sant ~

Poble de l'Urgellet, uns 8 k. al SO. de La Seu, un poc elevat a l'esq. del Segre (1). Que estudiem junt amb *SENTÍS* (2).

1) *Pron.*: *əl plá*, a la Seu d'Urgell (Casac. 1920); el 1931 pujant a Castellbò, vaig sentir algú que l'anomenava *əl plá də sántis* (vacil·lant entre això i *e. p. d. sántis*): no tinc nota de si sortí tot sencer, o només en demanar pel nom complet; en l'enq. que hi vaig fer el 1955 recordo haver-ho oït tant en la forma abreujada com en la completa.

MENC. ANT. 839, Acta C. SdUrg.: «*Ipsò Plano*» (i prou); si bé aviat circularia la forma amb el nom del sant, perquè la còpia de l'Acta en el S. XII diu «*Ipsò Plano Sancti Tirsí*», i el Capbreu (Ss. x-xi) simplement «*Sti. Tirsí*» (ed. PPujol, n.º 237); 1093: «in apendicio de *Sancti Tirsí*» (doc. d'Organyà, *BABL* VIII, 539); 1094: «in ape de *Sancto Tirsí*, ad *ipso Pla de Urgel*» (*BABL* VI, 388); 1139: «*Plano Sto. Tirsí*» (*BABL* VI, 392); 1359: «*Pla de Sentis*» (*CoDoACA* XII, 55); 1455: «loch del *Pla de Sentirs*» (*Homen. a Rubió i Lluch* II, 480); 1585: «--- la

creu del *pla de Sant Tis*» (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 84).

El lloc ha estat consagrat en definitiva a Sant Tirs, al qual està advocada avui l'església del poble (com ens informen els coneixedors dels llocs). Probablement al·lusiva al màrtir Sant Tirs, ardiaca d'Autun, però ja hi havia hagut tres màrtirs d'aquest nom (també canonitzats) en les persecucions romanes d'Itàlia i d'Orient. En última instància aquest nom deu venir del grec *θύροος* 'tronquet', devia passar al llatí en record de l'emblema del sant, i hi fruit de popularitat.¹ Però en la variant *Sentís* (no recent com hem vist), el nom es repeteix a Pallars.

2) *SENTÍS*, poblet d'uns 300 hab., llog. pallarès i parròquia molt antics, en el tombant de Ribagorça, uns 7 k. al NO. de Sarroca de Bellera, avuít agre. al mun. de Benés, en aigües del riu Bosía (afl. del Flamicell).

PRON.: *sentis*, oït allí mateix (Casac. 1920); amb gentilici *sentizos* o *sentizéys*. Jo també vaig oir a tothom, *sentis*, en les enqs. de 1957 a la rogalia i en el poble mateix (on vaig haver de fer nit en condicions perilloses).

MENCIONS ANT. 848: «in vaselica Sancti Juliana, qui est fundata prope fluvio cuius vocabulum est *Bosega*, subtus villa *Senticeto*» (Villan., *Vi. Li.* XII, 238; Abadal, *P. i R.*, 302 i n.º 39); 1165, en butlla papal: *Sentiz* (Kehr, *Papsturk.*, p. 412).

L'ETIM. està certament aquí: **SENTĪCEUS* 'embaridissat', 'espinós, ple d'arços', derivat dels mots clàssics *SENTĪX*, *-ĪCIS* 'arç', 'espí blanc', i *SENTEŠ* 'bardissa, arbustos espinosos'; dels quals es formaren els derivats ja clàssics *senticetum*, *senticosus*, *sentosus* (veg., supra, arts. *La Sentiu*, *Sentigosa* etc.). De *SENTĪCEU* ve la forma *Sentiz* de la butlla i, disfressat de llatí correcte, el *Senticeto* de 848.

Però aviat aparegué el nom del sant màrtir. 986, en un doc. de Lavaix, enumerant possessions d'aquest cenobi: «*Sta. Maria Lavascense* --- infra terminos *Belariense*, --- villa *Censobi*, cum ipsas condaminas, id est *Savaris* --- villa *Sancti Tirsí* --- castro *Sass* --- *Rivert* ---» (SerranoS., *NHRbg.*, 384).² De nou a. 1030: *Sancti Tirsí* (Abadal, *P. i R.*, n.º 29), que el mateix Abadal també identifica amb *Sentis* (n.º 39). Ho acaba d'aclarir la tesi de Riu sobre els monestirs, que tot donant *Sant Julià de Sentis* (te. Benés) com monestir visigòtic (anys 842-848) li dóna la variant «*San Tirs*». És clar, doncs, que acabà per haver-hi advocació a dos sants: St. Julià i Sant Tirs. Continua havent-hi allí vida monàstica, i d'altra banda senyor laic: com deduïm d'altres documents, en particular un d'Ovarra, a. 1238 en el qual «*Aia*, a<bas> de *Sen Tis*» figura junt amb diversos cavallers («*Braila de Fornons*, *Jov. Sti. Aventini*, *Bonet de Villa-Carle*, *Ramon de la Spluga*) i així mateix: «*Gilelm de Sent Tirs*»³ (*MDuque, Docs. d'Ovarra*, 176.30).

La conclusió *ETIM.* referent al (2) és clara: ve de *SENTĪCEUS* (*locus* o *pagus senticeus*), però com que això havia arribat a la forma *Sentitç* els monjos de la